

7. Kurtova, H. Yu. (2008). Zdorovyi sposib zhyttia yak priorytetna tsinnist vykhovannia suchasnykh ditei ta molodi [A healthy lifestyle as a priority value for the education of modern children and youth]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. № 55. S. 168–170 [in Ukrainian]

8. Iaremenko, O., Balakirieva, O., Vakulenko, O., Varban, M., Volynets, L., Haniukov, O. Pasha, I. (2000). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi: problemy i perspektyvy [Formation of a healthy lifestyle for young people: problems and prospects]. Kyiv: Ukrainskyi instytut sotsialnykh doslidzhen [in Ukrainian]

9. Omelchenko, O. V. (2007). Osoblyvosti profesiino-pedahohichnoi diialnosti vchytelia pochatkovykh klasiv z orhanizatsii zdoroviazberihaiuchoho navchalno-vykhovnoho protsesu [Peculiarities of the professional and pedagogical activity of the primary school teacher in the organization of the health-preserving educational process]. (Dys. kand. ped.

nauk). Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ян Юе – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: формування культури здоров'я здобувачів вищої освіти засобами спортивного танцю.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Yan Yue – a graduate of the third (educational and scientific) level of higher education in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences of Lesya Ukrainka Volyn National University.

Scientific interests: formation of health culture of higher education students by means of sports dance.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2024 р.

УДК 37.09

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-315-320

РАДУЛ Ольга Сергіївна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://0000-0003-0627-1541>

e-mail: olga.s.radul@gmail.com

МЕЛЬНИЧУК Костянтин Сергійович –

кандидат історичних наук, доцент,
викладач Кропивницького фахового
коледжу харчування та торгівлі

ORCID: <https://0000-0002-6236-7567>

e-mail: melnchukukosta@gmail.com

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У 1917–1920 РР.

Історія освіти в Україні, зокрема вищої, періоду 1917–1920 рр. є малодослідженою в сучасній історико-педагогічній науці. У цей час при владі перебували різні уряди, які представляли різні політичні сили, проте в галузі освіти всі вони дотримувалися соціалістичних ідей, проголошували демократичні принципи та сприяли розбудові національної школи, однак кожен з урядів робив і власні кроки у реорганізації вищої освіти. З'ясовано, що уряди Центральної Ради, Гетьманату й Директорії основний акцент робили на створенні українських університетів. У Києві (1917) та Кам'янець-Подільському (1918) виникають нові українські народні університети, які у 1918 р. отримали статус державних. Для підготовки вчителів українознавства для середніх шкіл створюється Педагогічна Академія (1917). Були спроби відкриття українських університетів у Полтаві та Ніжині у 1918 р., схвалювалися рішення про відкриття учительських інститутів для підготовки учителів (1919 р.). Раднарком спрямовує свою діяльність з реорганізації вищої освіти на демократизацію вищої школи, зокрема забезпечення її доступності всім верствам населення незалежно від статі (безкоштовність навчання, створення підготовчих курсів при закладах вищої освіти для тих, хто не мав середньої освіти), створення колегіальних органів управління закладами на місцях та органів внутрішнього управління у закладах вищої освіти (ради комісарів навчальних закладів, факультетських та вузівських рад і правління), скасування прав і привілеїв викладачів, заміщення кафедр за конкурсом тощо. З 1920 р. реорганізація вищої освіти полягала у створенні профільних інститутів на базі колишніх університетів – інститутів народної освіти, інститутів народного господарства, медичних інститутів. З'ясовано, що у зазначений історичний період все ж таки було більше декларацій, ніж практичних дій.

Ключові слова: історія вищої освіти, реорганізація, університети, інститути, історія освіти України, управління вищою освітою.

RADUL Olha Serhiyivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor of Volodymyr Vynnychenko

Central Ukrainian State University

ORCID: <https://0000-0003-0627-1541>

e-mail: olga.s.radul@gmail.com

MELNYCHUK Kostiantyn Serhiyovych –

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Lecturer at the Kropyvnytskyi Professional

College of Nutrition and Trade

ORCID: <https://0000-0002-6236-7567>e-mail: melnychukkosta@gmail.com**REORGANIZATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN 1917–1920.**

The history of education in Ukraine, in particular higher education, in the period of 1917–1920 is poorly studied in modern historical and pedagogical science. At that time, different governments, representing different political forces, were in power but when it came to education, they all adhered to socialist ideas, proclaimed democratic principles and contributed to the development of the national school. However, each of the governments also took its own steps to reorganize higher education. It has been found out that the governments of the Central Rada, the Hetmanate, and the Directory focused on the creation of Ukrainian universities. New Ukrainian People's Universities were established in Kyiv (1917) and Kamianets-Podilskyi (1918). Both were granted the state university status in 1918. The Pedagogical Academy was set up in 1917 to train the Ukrainian studies teachers for secondary schools. In 1918, there were made attempts to open Ukrainian universities in Poltava and Nizhyn, followed by the decisions to open teacher-training institutes in 1919. Radnarkom (the People Commissioners Council) directed its higher education reorganization activities towards democratization of higher education, in particular, ensuring its accessibility to all segments of the population regardless of gender, which implied free education, creation of preparatory courses at higher education institutions for those who did not get secondary education. They also created collegial managerial bodies at local institutions and internal managerial bodies like councils of educational institutions commissioners, faculty and university councils and boards in higher education institutions, sought to abolish the teachers' rights and privileges and introduced competition based chair staff substitution etc. Since 1920, the reorganization of higher education has consisted in the creation of one-field institutes out of former universities – institutes of public education, institutes of national economy and medical institutes. It was found that in this historical period there were still more declarations than practical actions.

Key words: history of higher education, reorganization, universities, institutes, history of education in Ukraine, management of higher education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Історія освіти в Україні, зокрема вищої, періоду 1917–1920 рр. є малодослідженою в сучасній історико-педагогічній науці. У цей час при владі перебувало різні уряди – Центральна Рада (березень 1917 – березень 1918 р.), уряд більшовиків (грудень 1917, і з січня 1919 р.), Гетьманат (квітень 1918 – листопад 1918), Директорія (листопад 1918 – листопад 1920). Не зважаючи на те, що представляли вони різні політичні сили, однак стосовно розвитку освіти всі уряди дотримувалися соціалістичних ідей, проголошували демократичні принципи та сприяли розбудові національної школи. Кожен з урядів робив власні кроки у реорганізації вищої освіти, серед яких було й чимало позитивного. Звернення до цього періоду, зокрема врахування позитивів і недоліків, врахування різних поглядів і позицій, – є важливим для розвитку вищої освіти сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наголосимо, що окремих публікацій з реорганізації вищої освіти в Україні у зазначений період фактично не існує. Зазначимо дослідження С. Філоненко, яка подає загальну характеристику освітньої політики українських урядів 1917–1920 рр. у колективній праці «Нариси українського шкільництва. 1905–1933» за редакцією О. В. Сухомлинської (1996). Детальніше реформування освіти цього періоду аналізує Л. Березівська у монографії «Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті» (2008). Спеціальне дослідження історії національної школи часів Української Народної Республіки здійснили М. Кукурудзяк та М. Собчинська (1997). Однак про реорганізацію вищої освіти в них йдеться побіжно.

Мета статті полягає у розгляді перших кроків в реорганізації вищої освіти різними урядами України у 1917–1920 рр.

Виклад основного матеріалу. У цей час вищу освіту в Україні представляли університети та

спеціалізовані заклади вищої освіти. Різні уряди по-своєму реорганізували ці установи.

Університети, що були створені у ХІХ столітті у Харкові, Києві, Одесі продовжили свою роботу на засадах дореволюційних статутів. Більшість викладачів і студентів у них були російськомовними. Враховуючи те, що майже всі професори дореволюційних університетів не приймали жодного уряду, що діяв в Україні у ті часи, а також те, що ці освітні заклади були майже автономними, то набагато легше було почати паралельно з ними створювати нові вищі навчальні заклади українського спрямування.

Пропозиції про створення українських університетів були висловлені вже на Першому українському педагогічному з'їзді в Києві у квітні 1917 р. Тоді ж висувалася думка і про створення Української академії наук [1, с. 123]. Рішення про їх заснування було прийняте на ІІ Всеукраїнському педагогічному з'їзді у серпні 1917 р. У тому ж місяці розпочалася організаційна робота по створенню українського університету. Спочатку було всього 4 лектори, однак уже у вересні їх було до 30, що дало змогу утворити факультетські комісії та можливість заснувати три факультети: історико-філологічний, фізико-математичний та юридичний.

5 жовтня 1917 р. відбулося урочисте відкриття університету у Педагогічному музеї. Ректором університету став професор І. Ганицький. Лекції розпочалися з 9 жовтня в аудиторіях університету св. Володимира (на правах оренди). На момент відкриття університету було подано більше 1000 заяв, із них 500 – на різні факультети, а решта – на підготовчі курси. А вже на початку листопада загальна кількість студентів і курсистів становила 1370 осіб: 800 студентів на факультетах (420 – на історико-філологічному, 240 – на юридичному, 140 – на фізико-математичному) і 570 – на підготовчому відділенні [6, с. 32–34]. У січні

1918 р. при університеті засновується спеціальна Комісія для організації в містах України вищих шкіл як філіалів Київського народного університету. Міністерство освіти періоду Гетьманату у 1918 р. перетворює Український Народний Університет на державний заклад. Відкриття Українського державного університету відбулося 6 жовтня 1918 р. у приміщенні Педагогічного музею [6, с.102–104].

Другим новим вищим закладом освіти стає Педагогічна Академія для підготовки вчителів українознавства для середніх шкіл, створена 7 листопада 1917 р. на базі педагогічних курсів [11, с. 463].

1 липня 1918 р. гетьман П. Скоропадський затвердив закон про заснування ще одного вищого українського навчального закладу – Кам'янець-Подільського державного університету.

Звернемося до історії створення цього закладу. Думка про заснування університету у Кам'янець-Подільському виникла ще восени 1917 р. і належала трьом відомим у цьому краї громадським діячам – Олімпіаді Пашенко (голови повітової земської управи), Олександрю Шульмінському (голови міської управи) та Костянтину Солусі (голови Подільської губернської організації «Просвіта») [4, с. 7]. Однак, утворення університету тоді не відбулося.

У квітні 1918 р. міністр освіти часів гетьманату Микола Василенко створив комісію для вироблення нового статуту університетів, яку очолив видатний вчений Володимир Вернадський. До її складу ввійшли І. Огієнко, Ф. Сушицький, А. Кримський, Г. Павлуцький, М. Красуський. Комісія продовжила роботу попередньої (часів Центральної Ради) з перетворення частини народних університетів на державні. Організаційну роботу зі створення Українського державного університету в Києві і Кам'янець-Подільському було покладено на І. Огієнка. Згодом професорська рада Українського народного університету в Києві обрала Івана Огієнка ректором майбутнього Кам'янець-Подільського державного університету на два роки.

Коштів на існування університету у центральній владі не вистачало, а тому все треба було робити місцевими зусиллями, у зв'язку з чим міська дума Кам'янця і губернська земська рада виділили 2 млн. крб. на організацію університету і 100 десятин землі та передали під навчальний корпус триповерхову будівлю міської Технічної школи з садибою [1, с. 136; 4, с. 10].

Отже, 1 липня 1918 р. було прийняте рішення про заснування Українського державного університету у Кам'янець-Подільському, а 17 серпня оприлюднено Закон про заснування в Кам'янці на Поділлі державного університету. Його відкриття відбулося 22 жовтня 1918 р.

Водночас гетьман П. Скоропадський призначає І. Огієнка головою тимчасової комісії з метою підшукування приміщення для Українського державного університету в Києві. Приміщенням університету стає велика будівля колишньої Миколаївської артилерійської школи. Університет у цей час мав 5 факультетів: історико-філологічний,

фізико-математичний, медичний, богословський і юридичний.

Державний університет у Кам'янці-Подільському розпочав свою роботу з 1 листопада 1918 р. З дня відкриття він мав три факультети: богословський (на базі колишньої Подільської семінарії), історико-філологічний та фізико-математичний. На початку 1919 р. утворюється сільськогосподарський факультет, а восени 1919 р. – юридичний. Сільськогосподарський факультет мав окреме приміщення, а також, як зазначалося вище, 100 десятин орної землі. Поступово збільшувався викладацький склад університету. Так, у листопаді 1918 р. навчальний процес забезпечувало всього 13 викладачів – професорів, приват-доцентів, лекторів, асистентів і лаборантів, восени 1919 р. їх було вже 47, а у квітні 1920 р. – 60, з них – 2 заслужених ординарних професори, 3 ординарних професори, 5 екстраординарних професорів, 23 приват-доценти, 1 астроном-наглядач, 5 лекторів, 11 старших та 10 молодших асистентів [4, с. 15].

Станом на 1 липня 1920 р. в університеті був 1401 слухач, із них 1112 студентів та 289 студенток. Дійсних студентів нараховувалося 914, вільних слухачів 487 [11, с. 470]. Пізніше, за часів УСРР, у 1921 р. університет стає інститутом народної освіти.

Російськомовні університети св. Володимира у Києві, Харківський і Новоросійський в Одесі 30 липня 1918 р. були оголошені державними університетами України. Водночас вони зберегли свій статус російськомовних навчальних закладів. З ініціативи Міністерства освіти часів Гетьманату у їх складі створювалися кафедри української мови, історії та географії України.

Окрім цих закладів з ініціативи товариства «Просвіта» у Полтаві 6 жовтня 1918 р. відкривається ще один український університет. Підґрунтям для нього став юридичний факультет, що функціонував з осені 1917 р. і фактично був філіалом Харківського університету. Однак проіснував цей факультет менше року і був закритий. Тоді товариство «Просвіта» вирішило відкрити у Полтаві університет у складі двох факультетів: історико-філологічного й математично-природничого також за участю харківських професорів. Зокрема, викладали тут Д. Багалій, Ф. Шміт, М. Сумцов. Містився університет у помешканні гімназії Старицької. Більшість студентів походила з українських селян, кількість студентів була досить велика, але змінювалася через нестабільність політичної ситуації у краї. Заняття відбувалися в другій половині дня, що дозволяло студентам заробляти собі на прожиття у місті. Згодом Полтавський університет було перетворено на Інститут народної освіти [11, с. 470–471].

За часи гетьманату у 1918 р. порушувалося питання про організацію українського університету з двома факультетами – юридичним та історико-філологічним – у Ніжині. Були розроблені проект і статут Академії ім. князя Безбородька. Передбачалося, що випускники цієї Академії через два роки після її закінчення зможуть скласти іспит на

ступінь магістра зі своєї спеціальності, а після захисту відповідної дисертації – доктора педагогіки.

За часів Директорії для підготовки вчителів було ухвалено організувати з 1 січня 1919 р. один учительський інститут, а з осені 1919 р. ще 8 таких інститутів. Важливими для розвитку вищої освіти стали створення при міністерстві освіти окремих департаментів вищої школи та Рада у справі вищої школи, також розпочато розроблення проєктів організації нових українських вищих шкіл [10, с. 298].

Певний час в Україні існувало паралельно два уряди, два міністерства освіти: у Києві (Центральної Ради, гетьманату, Директорії) і в Харкові (Раднарком). Розробленням основних принципів реформи вищої школи у лютому 1919 р. займалася спеціальна комісія при відділі вищої школи Наркомосу України. Основою реформування освіти стала ідея демократизації студентського складу вищої школи. Наголосимо, що до 1917 р. студентів – вихідців із селянських і робітничих родин було не так багато у закладах вищої освіти, оскільки навчання в них було платним. Наприклад, за статистичними даними 1875 р. у Київському університеті зі 724 студентів до дворян належали 395 (54,5 % від загальної кількості), до духовенства – 135 (18,5 %), різних чинів (до складу яких входили діти селян і робітників) – 194 (27 %), в Одеському університеті з-поміж 329 студентів – 90 (27,5 %) дворян, 182 (55,5 %) дітей духовенства, 57 (17,5 %) – різних станів [10, с. 287].

Відповідно, Рада народних комісарів УСРР Декретом від 2 і 4 березня скасувала плату за навчання в освітніх закладах усіх типів, незалежно від відомства в якому вони перебувають [9].

Згідно з Декретом від 2 березня 1919 р. «Про вступ до вищої школи», «двері вищої школи відчинені для всіх бажаючих дістати вищу освіту». Для реалізації цього положення при вступі заборонялося вимагати дипломи, будь-які посвідчення (окрім посвідчення особистості та віку вступника), а також вперше до всіх вищих шкіл приймалися «особи без різниці статі, що досягли 18 років віку» [7]. Для дітей робітників і селян встановлювалося державне матеріальне забезпечення [112, с. 45].

Реорганізація поширилася і на управління закладами освіти. З метою демократизації освіти відділ вищої школи Наркомосу України 10 березня 1919 р. затвердив «Тимчасове положення ... про керівництво вищими навчальними закладами». Згідно з цим положенням заклади вищої освіти повинні були провадити роботу у трьох напрямках – науковому, навчальному та освітньому. Керівництво кожним покладалося на відповідні ради, до яких входили делегати факультетських рад. Наукова рада мала організувати науково-дослідну роботу, науково-навчальна – керувати навчальним процесом, освітня – займатися поширенням знань серед населення через влаштування лекцій, виставок, екскурсій тощо. Керівництво господарською частиною покладалося на господарський комітет.

Ліквідовувалися посади ректорів і проректорів вищих навчальних закладів. Спеціально призначений відділ вищої школи Наркомосу передавав їхні обов'язки комісарам, які мали широкі повноваження. Зібрання комісарів вищих навчальних закладів міста утворювало Раду комісарів вищих навчальних закладів (РКВУЗ). Такі Ради створювалися у великих містах України, де діяв не один заклад вищої освіти – у Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі. Їм підпорядковувалися комісари вищих шкіл, Радам надавалося право виносити рішення місцевого значення у справах вищої школи. Загальнодержавні рішення розглядалися Наркомосом. Про свою роботу Рада комісарів вищих навчальних закладів інформувала президію губернського виконавчого комітету [12, с. 46; 5, с. 181].

На підставі цієї постанови й почалася реорганізація вищих навчальних закладів, зокрема й університетів. Професори дореволюційних університетів не сприймали всі ці постанови, виступали з протестами, публікували резолюції. Однак, поступово певні зміни впроваджувалися у життя. Так, у Києві комісар університету св. Володимира був призначений 29 березня 1919 р. Наказом від 1 квітня він ліквідував посади ректора і проректорів та ліквідував назву «Університет св. Володимира». З 23 квітня 1919 р. було встановлено назву «Київський університет». Весною 1919 р. до університету за рішенням Ради комісарів вищих навчальних закладів були приєднані жіночий медичний, географічний і юридичний інститути, Київські вищі жіночі курси. Однак на цьому реорганізація не закінчилася.

З метою оновлення і демократизації професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти Раднарком України декретом від 18 травня 1919 р. скасував вчені ступені й звання та пов'язані з ними права і привілеї. Було введено заміщення кафедр за конкурсом, в якому мав право брати участь кожен громадянин республіки. Вводилася одна назва – викладач, а для інших осіб – асистент [8].

Однак, розгорнути широку діяльність з реорганізації вищої школи тоді не вдалося через революційні події у країні.

У 1920 р. реорганізація вищої освіти продовжилася. 24 лютого 1920 р. Наркомос України розіслав «Тимчасову інструкцію губернським відділам народної освіти», в якій наказувалося провести низку термінових заходів у галузі вищої освіти, і насамперед:

- налагодити навчання у технічних і медичних вищих навчальних закладах;
- ліквідувати старі юридичні та історико-філологічні факультети університетів;
- розпочати організацію інститутів народної освіти (ІНО) відповідно до вимог української радянської школи.

Керівництву вищими закладами освіти пропонувалося створити на місцях управління вищими школами, що мали безпосередньо підлягати Наркомосу [2, с. 55]. Права і функції управлінь визначалися спеціальною інструкцією. Вони мали керувати всім життям закладів вищої освіти. В

управліннях створювалися відділи: науково-академічний, адміністративно-академічний, господарсько-фінансовий, соціального забезпечення студентів. Адміністративно-технічні функції належали закладам.

За інструкцією Наркомосу України від 12 травня 1920 р. у вищі навчальні заклади приймалися хлопці та дівчата, що досягли 17-річного віку. При вступі не вимагалися атестати і посвідчення про завершення навчання у середній школі, однак кожен навчальний заклад повинен був ознайомити майбутніх студентів із мінімальним обсягом знань, потрібним для навчання в тому чи тому інституті. Передусім до вищих навчальних закладів приймалися діти трудящих, членів виробничих професійних спілок, члени комсомолу, члени комуністичної і соціалістичних партій, що «стояли на радянській платформі», після пред'явлення відповідних посвідчень. Щоб стати дійсним студентом інституту та бути допущеним до практичних занять треба було скласти колоквиум. Для його організації при кожному інституті передбачалося створення комісії у складі 4 осіб – двох викладачів та двох студентів старших курсів. Для тих абітурієнтів, які не мали достатнього рівня знань, потрібно було відкривати підготовчі курси [3].

У травні 1920 р. при Наркомосі утворюється консультативна комісія у складі 17 професорів для розроблення програм закладів вищої освіти і планів із здійснення реформи вищої школи.

Важливим етапом у розбудові вищої школи стала «Інструкція Управління вищої школи на місцях», видана Наркомосом України 9 червня 1920 р., яка фактично виконувала роль тимчасового статуту вищих навчальних закладів. У ній визначався напрям перебудови навчально-методичної роботи і реорганізації вищих шкіл. Так, з метою кращої підготовки студентів до практичної діяльності у певних сферах сучасного життя і виробництва передбачалося переглянути навчальні плани і програми, теоретичне навчання поєднати з тривалою виробничою практикою поза стінами вищої школи. Для прискорення випусків спеціалістів Наркомос пропонував упровадити триместрову систему навчання, посилити трудову дисципліну й поліпшити методи викладання. Ще раз акцентувалося на необхідності створення при закладах вищої освіти курсів для підготовки трудящих у вищу школу.

Згідно інструкції реорганізації підлягали старі заклади вищої освіти:

- всі вищі медичні школи, що знаходилися в одному місці, пропонувалося об'єднати в медичні академії;

- юридичні факультети університетів закривалися і замість них у складі інститутів народного господарства мали відкриватися факультети права;

- на базі історико-філологічних та фізико-математичних факультетів університетів рекомендувалося створення тимчасових вищих педагогічних курсів.

Пропонувалося організувати й нові органи внутрішнього управління навчальними закладами –

факультетські ради і президії, вузівські ради і правління. До цих органів включалися й представники студентства [2, с. 57].

Перші результати реорганізації вищої освіти виявилися навесні-влітку 1920 р. Так, у травні 1920 р. юридичний факультет Харківського університету ввійшов до складу Інституту народного господарства, а медичний факультет об'єднався із жіночим медінститутом. На базі історико-філологічного і фізико-математичного факультетів університету наказом від 2 червня 1920 р. були утворені тимчасові вищі педагогічні курси, а вже через місяць, у липні 1920 р., на їх базі організували вищий навчальний заклад – Академію теоретичних знань у складі Інституту суспільних наук і Інституту фізико-математичних наук. Перший із них мав чотири відділення: соціально-історичне, лінгвістичне, літературне й економічне, і більше тридцяти кафедр. Інститут фізико-математичних наук поділявся на три відділення: математичне, хімічне й природничо-історичне. Зазначимо, що багато професорів дореволюційного університету очолили різні кафедри, зокрема, В. Бузескул, Д. Багалій, М. Сумцов, А. Палладін, С. Бернштейн, Д. Синцов та ін. [12, с. 47]. Однак і цей заклад проіснував недовго.

Постановою Управління вищих шкіл Київського губернського відділу народної освіти Український державний університет пропонувалося вважати закритим. Медичний факультет Українського державного університету було об'єднано з Інститутом охорони народного здоров'я [1, с. 172].

У дореволюційних університетах ліквідувалися фізико-математичні та історико-філологічні факультети. На їх основі почали створювати інститути народної освіти (ІНО). Так, згідно з постановою управління вищих шкіл (УВШ) міста Києва від 20 липня 1920 р. на базі історико-філологічного факультету університету св. Володимира і Вищих жіночих курсів було утворено Вищий інститут народної освіти ім. Михайла Драгоманова (ВІНО).

До ВІНО приєднали, виокремивши, факультет лікарської допомоги, відкритий восени 1919 р. при Вищих педагогічних курсах. Він почав функціонувати з 15 липня 1920 р. Уже на першому році його діяльності студентами було зараховано 483 особи [5, с. 90–91].

Історико-філологічні, юридичні, фізико-математичні та природничі факультети університетів реформувалися у педагогічні факультети чи інститути. Економічні й статистичні реорганізовувалися в інститути народного господарства, медичні – відповідно в медичні інститути, тобто створювалися профільні вищі школи. Із 1920 р. інститути народної освіти утворюються і на базі дореволюційних учительських інститутів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, такими були перші кроки в реорганізації вищої освіти в Україні, які здійснювалися різними політичними урядами. Не зважаючи на розбіжності у політичних поглядах, у галузі освіти всі вони дотримувалися соціалістичних ідей, проголошували демократичні принципи та сприяли розбудові національної школи.

Враховуючи політичну нестабільність в Україні тих часів, намірів з реорганізації вищої освіти було більше, ніж практичного їх втілення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. Київ: Либідь, 1998. 560 с.
2. Вища школа УРСР за 50 років (1917–1967) (Історичний нарис): у 2 ч. Київ: В-во Київського університету, 1967. Ч. I (1917–1945). 395 с.
3. Із Інструкції Народного Комісаріату освіти України про вступ у вищі навчальні заклади. (12 травня 1920 р.). *Радул О. С. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.)*. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2011. С. 525–526.
4. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення. Кам'янець-Подільський: Оіум, 2003. 408 с.
5. Киевский университет. Документы и материалы. 1834–1984. / Сост. В. А. Замлинский, А. А. Буравченков, А. В. Долинский и др. Киев: Вища школа, 1984. 191 с.
6. Освітня хроніка на сторінках періодичних видань 1917–1920 (з фондів Педагогічного музею України / Педагогічний музей України / укл.: В. О. Гайдай, О. П. Міхно. Київ: ПМУ, 2017. 182 с.
7. Про вступ до вищої школи. Декрет РНК УСРР. 2 березня 1919 р. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1919. № 20. С. 212.
8. Про деякі зміни в складі устрою державних учбових і вищих учбових закладів УСРР. Декрет РНК УСРР. 18 травня 1919 р. *Культурне будівництво в Українській РСР. Збірник документів: у 2 т. Т. I*. Київ, 1959. С. 50–51.
9. Про скасування плати за навчання в школах. Декрет РНК УСРР. 4 березня 1919. *Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1919. № 21. С. 229.
10. Радул О. С. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.). Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2011. 536 с.
11. Сірополко С. Історія освіти в Україні. 2-ге вид. Львів: Афіша, 2001. 664 с.
12. Харьковський государственный университет. 1805–1980. Исторический очерк. Харьков: Вища школа, 1980. 160 с.

REFERENCES

1. Aleksiuk A. M. (1998) *Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy. Istoriiia. Teoriia: pidruchnyk*. [Pedagogy of Higher Education of Ukraine. History. Theory: textbook]. Kyiv: Lybid. 560 s. [In Ukrainian].
2. Vyshcha shkola URSR za 50 rokiv (1917–1967) (Istorychnyi narys): u 2 ch. (1967) [Higher Education in UkrSSR within 50 years (1917–1967) (Historical Sketch in 2 Volumes)]. Kyiv: V-vo Kyivskoho universytetu. Ch. I (1917–1945). 395 s. [In Ukrainian].
3. Iz Instruktсии Narodnoho Komisariatu osvity Ukrainy pro vstup u vyshchi navchalni zaklady. (12 travnia 1920 r.) [From the Instruction of the People's Education Commissionerate of Ukraine on Higher Educational Institutions Admission (May, 12, 1920)]. *Radul O. S. Istoriiia vyshchoi shkoly Yevropy (V st. – seredyna XX st.) [History of Higher Education in Europe (from the 5th to mid-20th centuries)]*. Kirovohrad: Imeks-LTD, 2011. S. 525–526. [In Ukrainian].
4. Kamianets-Podilskyi derzhavnyi universytet: mynule i sohodennia (2003). [Kamianets-Podilskyi State University: the Past and the Present]. Kamianets-Podilskyi: Oium. 408 s. [In Ukrainian].
5. Kyevskiy unyversytet. Dokumenty y materialy. 1834–1984 (1984). [Kyiv University. Documents and Materials (1834–1984)] / Sost. V. A. Zamlinskyi,

A. A. Buravchenkov, A. V. Dolynskiy y dr. Kyev: Vyshcha shkola. 191 s. [In Russian].

6. Osvitnia khronika na storinkakh periodychnykh vydan 1917–1920 (z fondiv Pedahohichnoho muzeiu Ukrainy (2017). [Education Chronicle in the Printed Mass Media in 1917–1920 (Pedagogical Museum of Ukraine Stocks)] / Pedahohichnyi muzei Ukrainy / ukl.: V. O. Haidai, O. P. Mikhno. Kyiv: PMU. 182 s. [In Ukrainian].
7. Pro vstup do vyshchoi shkoly. Dekret RNK USRR. 2 bereznia 1919 r. *Zbirnyk zakoniv i rozporiadzhen robitnycho-selianskoho uriadu Ukrainy*. 1919. [On the Admission to Higher Educational Institutions. A Decree RNK UkrSSR. *Collection of laws and regulations of the workers' and peasants' government of Ukraine. 1919*]. № 20. S. 212. [In Ukrainian].
8. Pro deiaki zminy v skladi ustroiu derzhavnykh uchbovykh i vyshchykh uchbovykh zakladiv USRR. Dekret RNK USRR. 18 travnia 1919 r. *Kulturne budivnytstvo v Ukrainskii RSR. Zbirnyk dokumentiv: u 2 t. T. I*. (1959). [On Some Changes in the Structure of State Educational and Higher Educational Institutions of the Ukrainian SSR. Decree of the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR. May 18, 1919. *Cultural construction in the Ukrainian SSR. Collection of documents: in 2 volumes. Vol. 1.*] Kyiv. S. 50–51. [In Ukrainian].
9. Pro skasuvannia platy za navchannia v shkolakh. Dekret RNK USRR. 4 bereznia 1919. *Zbirnyk zakoniv i rozporiadzhen robitnycho-selianskoho uriadu Ukrainy*. (1919). [On the Abolition of School Fees. Decree of the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR. March 4, 1919. *Collection of Laws and Orders of the Workers' and Peasants' Government of Ukraine*]. № 21. S. 229. [In Ukrainian].
10. Radul O. S. (2011) *Istoriiia vyshchoi shkoly Yevropy (V st. – seredyna XX st.) [History of Higher Education in Europe (from the 5th to mid-20th centuries)]*. Kirovohrad: Imeks-LTD. 536 s. [In Ukrainian].
11. Siropolko S. (2001). *Istoriiia osvity v Ukraini. 2-he vyd. [History of Education in Ukraine. 2nd edition]*. Lviv: Afisha. 664 s. [In Ukrainian].
12. Kharkovskiyi hosudarstvennyi universitet. 1805–1980. (1980). *Istoricheskyi ocherk. [Kharkiv State Univesity. 1805–1980. Historical Review]*. Kharkov: Vyshcha shkola. 160 s. [In Russian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

РАДУЛ Ольга Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: історія педагогіки, історія вищої школи, історія вітчизняної освіти.
МЕЛЬНИЧУК Костянтин Сергійович – кандидат історичних наук, доцент, викладач Кропивницького фахового коледжу харчування та торгівлі.
Наукові інтереси: політична історія України, суспільно-політична думка, історія освіти і культури.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RADUL Olga Serhiyivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Preschool and Primary School Education Department Professor in the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.
Research interests: history of pedagogy, history of higher education, history of national education.
MELNYCHUK Kostiantyn Serhiyovych – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Lecturer at the Kropyvnytskyi Professional College of Nutrition and Trade.
Research interests: political history of Ukraine, socio-political thought, history of education and culture.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2024 р.